

2022-01-11

Kontaktperson:
Mikael Ståhl
Tfn 08-39 92 91
mikael.stahl@srf.nu

Att.: Esbjörn Åkesson,
Regeringskansliet
Socialdepartementet
103 33 Stockholm

Dnr: 114/2021

Yttrande över betänkandet En sjukförsäkring med prevention, rehabilitering och trygghet, SOU 2021:69

Diarienummer S2021/05920 och 114/2021

1. Inledning

Betänkandet SOU 2021:69 innehåller många positiva och intressanta förslag som hjälper till att sätta fokus på prevention samt rehabilitering och återgång i arbete, och samtidigt förhoppningsvis kan öka möjligheterna för dem som helt saknar arbetsförmåga att få sjuk- eller aktivitetsersättning.

Att det finns stora brister inom sjukersättningen har länge uppmärksammats av flera parter, däribland Synskadades Riksförbund. Många har också påpekat det anmärkningsvärda i att allt färre har fått ta del av ersättningen trots att inga lagändringar skett. Därför ser vi positivt på utredningens förslag till konkreta förändringar och lättnader i regelverket.

Vi är dock övertygade om att när det gäller prevention och rehabilitering till arbete finns det mycket kvar att göra. Det krävs mycket mer än smärre förändringar i Sjuk- och aktivitetsersättningens regelverk för att skapa adekvata och träffsäkra förebyggande och rehabiliterande insatser.

I Synskadades Riksförbunds medlemsgrupp i åldern 20-64 år är det bara 52 procent som är sysselsatta på arbetsmarknaden. Av dessa har endast hälften arbete på heltid.

Förutom enorma klyftor jämfört med befolkningen i stort finns också stora skillnader inom medlemsgruppen. Det är vanligare att synskadade kvinnor inte tillhör arbetskraften jämfört med männen. Ändå är det fler män än kvinnor som har sjuk- eller aktivitetsersättning på heltid. Av de kvinnor som har ett jobb är det dessutom endast 44 procent som arbetar heltid.

När det gäller unga vuxna med synnedläggelse, åldern 20-34 år, så är det hela 14 procent som tillhör den så kallade UVAS-gruppen (Unga som varken arbetar, studerar eller är i arbetsmarknadspolitisk åtgärd). Det är emellertid bara sju procent i samma grupp som har aktivitetsersättning. Andelen UVAS bland synskadade är också dubbelt så stor jämfört med ungdomar utan synnedläggelse, där endast 7,4 procent tillhör denna grupp enligt data från SCB.

Även om utredningens förslag är välkomna kommer de endast kunna göra mycket liten skillnad för att förändra den katastrofala situation som beskrivs ovan. För att åstadkomma mer påtaglig skillnad inom områdena prevention och rehabilitering krävs högre ambition samt effektivare och mer individbaserade insatser än idag. Även om det inte ligger inom ramen för den aktuella utredningen vill vi ändå peka på några av de allra viktigaste behoven.

Bland annat krävs att det arbetsmarknadspolitiska stödsystemet bli mer ändamålsenligt med bland annat en effektivare hjälpmedelsförsörjning och en modernare och mer träffsäker arbetslivsinriktad rehabilitering för synskadade. För att fler ska kunna behålla arbetet när synen försämras behövs också tidiga förebyggande insatser där Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan samverkar och stöttar både den enskilde och arbetsgivaren. Avgörande är också fler riktade insatser med bland annat ett bättre etableringsstöd för unga med synnedläggelse och kombinerad språkundervisning och rehabilitering för nyanlända med synnedläggelse.

2. Utredningens förslag

Synskadades Riksförbund ställer sig bakom samtliga förslag i betänkandet 2021:69 och kommenterar i det följande endast några utvalda förslag.

8.1 Ett förändrat arbetsmarknadsbegrepp

Synskadades Riksförbund tillstyrker utredningens förslag att arbetsförmågan ska prövas mot samma arbetsmarknadsbegrepp som finns i sjukpenningen – eller det arbetsmarknadsbegrepp som finns i proposition 2020/21:171. Vi ser det som helt logiskt att regelverken harmoniseras när det gäller prövning av arbetsförmågan. Det är samtidigt en förändring i rätt riktning att prövning av arbetsförmågan ska göras mot förvärvsarbete i en sådan angiven yrkesgrupp som innehåller arbeten som är normalt förekommande på arbetsmarknaden, eller mot annat lämpligt arbete som är tillgängligt för den försäkrade. En självklarhet är att samma förtydligande och regelharmonisering gäller både vid sjukersättningen och vid aktivitetsersättningen. (12.1)

8.4 Sjukersättning till äldre i förvärvsarbetande ålder

Vi ställer oss också bakom förslaget att de som har fem år kvar i arbetslivet ska bedömas mot arbeten som denne har erfarenhet av eller annat lämpligt arbete som är tillgängligt.

Att begränsa prövningen av arbetsförmåga till arbeten som den försäkrade har erfarenhet av innebär förhoppningsvis att äldre ska slippa orimliga krav på omställning. Vi är dock osäkra på hur stor skillnad denna femårs respit kommer göra i praktiken. För den som drabbas av en synskada krävs både sjukskrivning och sedan en längre rehabiliteringsperiod. När det sedan, efter en process på ett eller ett par år, återgång i ett eventuellt arbete ska ske återstår många potentiellt tids- och energikrävande svårigheter; Attityder och okunskaper hos arbetsgivare ska övervinnas, hjälpmedel och arbetsplatsanpassningar ska prövas ut och förskrivas, vilket ofta är processer som pågår i månader och ibland år.

Framför allt tror vi att detta förslag har betydelse för inriktningen på den arbetslivsinriktade rehabiliteringen. För personer med synnedsättning, som för många andra, sker rehabiliteringen ofta i förhållande till ett tänkt yrke eller tänkta arbetsuppgifter. Att få öva upp så kallade kompensatoriska tekniker för specifika uppgifter är avgörande för att rehabiliteringen ska bli lyckad. Med det nya arbetsmarknadsbegreppet får rehabiliteringen alltså förutsättningar att bli mer träffsäker och i högre grad utgå från individens förutsättningar.

Vi tror också att den bedömningsgrund som föreslås, det vill säga utifrån arbeten som individen har erfarenhet av eller annat lämpligt arbete som är tillgängligt, bör tillämpas för fler än endast de som har fem år kvar av yrkeslivet, då detta är en långt mycket mer rättvis bedömningsgrund för den som mitt i yrkesverksam ålder drabbas av en kvarstående, allvarlig nedsättning av arbetsförmågan.

16. Arbete, studier och uppdrag med mera - överväganden och förslag

Vi är också mycket positiva till utredningens förslag när det gäller att göra det enklare och tryggare för individen att pröva arbete och studier med bibehållen sjukersättning och aktivitetsersättning. Vi vill i likhet med utredaren även understryka vikten av att personer med sjuk- eller aktivitetsersättning alltid ska ha rätt att ägna sig åt sysslor i form av ideellt arbete eller andra åtaganden av ideell karaktär. Vi står därför bakom förslagen som underlättar för försäkrade att delta i samhällslivet utan risk för att sådana åtaganden ska medföra att deras ersättning riskerar att omprövas och dras in.

22.2 Preventionsersättning – en ny förmån för förebyggande behandling och rehabilitering

Vi ser också positivt på att ersätta dagens förebyggande sjukpenning med det som utredningen kallar preventionsersättning. Till skillnad mot förebyggande sjukpenning, som

endast ges för medicinsk behandling, ska preventionsersättning kunna ges för arbetslivsinriktad rehabilitering och för utbildning. För den målgrupp som Synskadades Riksförbund företräder är det framför allt möjligheten att kunna få en effektiv och individbaserad arbetslivsinriktad rehabilitering, som kan vara skillnaden mellan å ena sidan inkludering på Arbetsmarknaden och å andra sidan utanförskap och dåliga förutsättningar till försörjning.

Det är vidare positivt att Preventionsersättning ska kunna beviljas steglöst utifrån den försäkrades inkomstförlust. Vi hoppas att utredningens förslag kommer innebära att fler får möjlighet att ta del av förebyggande insatser och därmed undvika sjukskrivning.

Med vänliga hälsningar

SYNSKADADES RIKSFÖRBUND

Per Wiktorsson
Intressepolitisk chef